

Valet år 2023 blir ett skuldval i Finland

Aktia

Valet år 2023 blir ett skuldval i Finland

Den globala ekonomiska krisen som orsakats av coronaviruset kommer att driva Finland in i en recession och få den offentliga ekonomin ur balans. Den offentliga sektorns skuldsättning förutspås växa med 40 procent före år 2024. En minskning av underskotten till en hållbar nivå kommer att förutsätta ansemliga balanseringsåtgärder inom den offentliga ekonomin. Riksdagsvalet 2023 kan förväntas bli ett skuldval där man inte pratar om inkomstkakan eller valborgshundringar. I en ideal situation skulle samtliga riksdagspartier tillsammans förbinda sig till ett ekonomiskt stimulansprogram som sträcker sig över valperioderna. Lakttagelser som gjorts om tidigare kriser i Finland är emellertid oroande, eftersom den offentliga ekonomins skuldsättning inte har kunnat återställas till utgångsnivån innan den följande krisen.

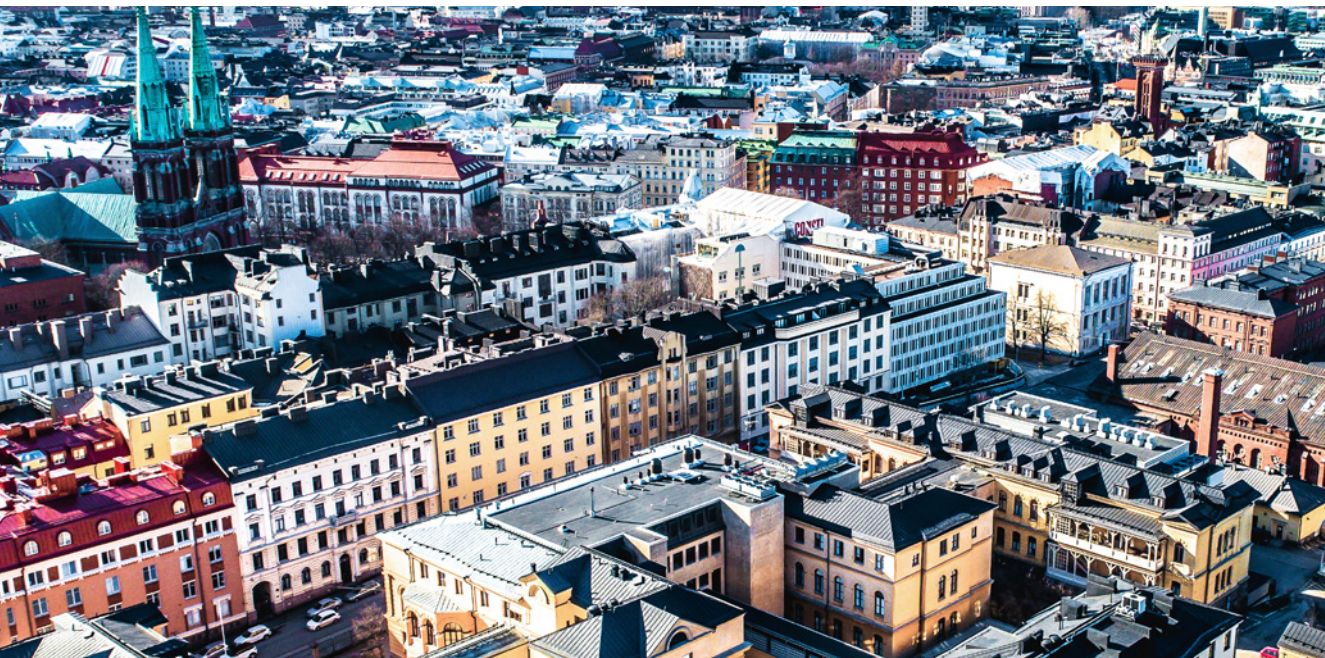
Offentliga sektorns skuldsättning ökar ohållbart snabbt

Den ekonomiska recessionen till följd av coronarestriktionerna gör att underskottet för Finlands offentliga ekonomi ökar till en ohållbar nivå. När man pratar om den offentliga sektorns skuld, avses nästan enbart lån som tagits av kommuner och staten, som i slutet av förra året uppgick totalt till ca 143 miljarder euro, cirka 26 000 euro per varje finländare. Den kraftiga ökningen i skuldtagningsbehovet beror både på en ökning i kommunernas och statens utgifter och en minskning i inkomsterna. Utgifterna ökar i den nuvarande situationen till följd av till exempel krisstöd till företag, ökningen i arbetslöshetsersättningar och uppgången i hälso- och sjukvårdskostnaderna. Å andra sidan minskar inkomsterna bland annat till följd av nedgången i inflödet av mervärdes- och förvärvsinkomstskatter.

Finansministeriet uppskattade i april att den offentliga sektorns underskott växer till 16,6 miljarder euro i år. Beloppet motsvarar grovt Social- och hälsovårdsministeriets anslag för ett år. Den

offentliga ekonomins finansieringsställning har försämrats exceptionellt snabbt. I december förra året förutspådde Finansministeriet att underskottet för den offentliga sektorn i år blir 3,5 miljarder euro. Prognosen för i år ökade således nästan femfaldigt under bara fyra månader.

Den offentliga ekonomin beräknas bli skuldsatt under de närmaste åren i samma takt som efter finanskrisen år 2008. Ekonomins förutsägbarhet är nu särskilt utmanande och alla prognoser är mycket osäkra. Ett beklagligt faktum är emellertid att den offentliga ekonomins skuldsättning kommer att slå rekord under de kommande åren.

Balanseringen av den offentliga ekonomin kommer att ta flera år

Den offentliga ekonomins balanseringsprocess varar alltid i flera år. Ett sätt att mäta ekonomins balans är att följa den offentliga ekonomins skuldsättning som jämför förhållandet mellan den offentliga skulden (kommuner och staten) och bruttonationalprodukten (ekonomins storlek). Skuldsättningen ökar under kriser till följd av kommunernas och statens budgetunderskott och den långsamma tillväxten. Under recessionen på 1990-talet i Finland tog det 5 år att få skuldförhållandet att vända till en nedåtgående trend, varvid dess tillväxt stannade upp år 1995. Efter finanskrisen 2008 tog det 8 år för skuldförhållandet att börja vända nedåt igen år 2017.

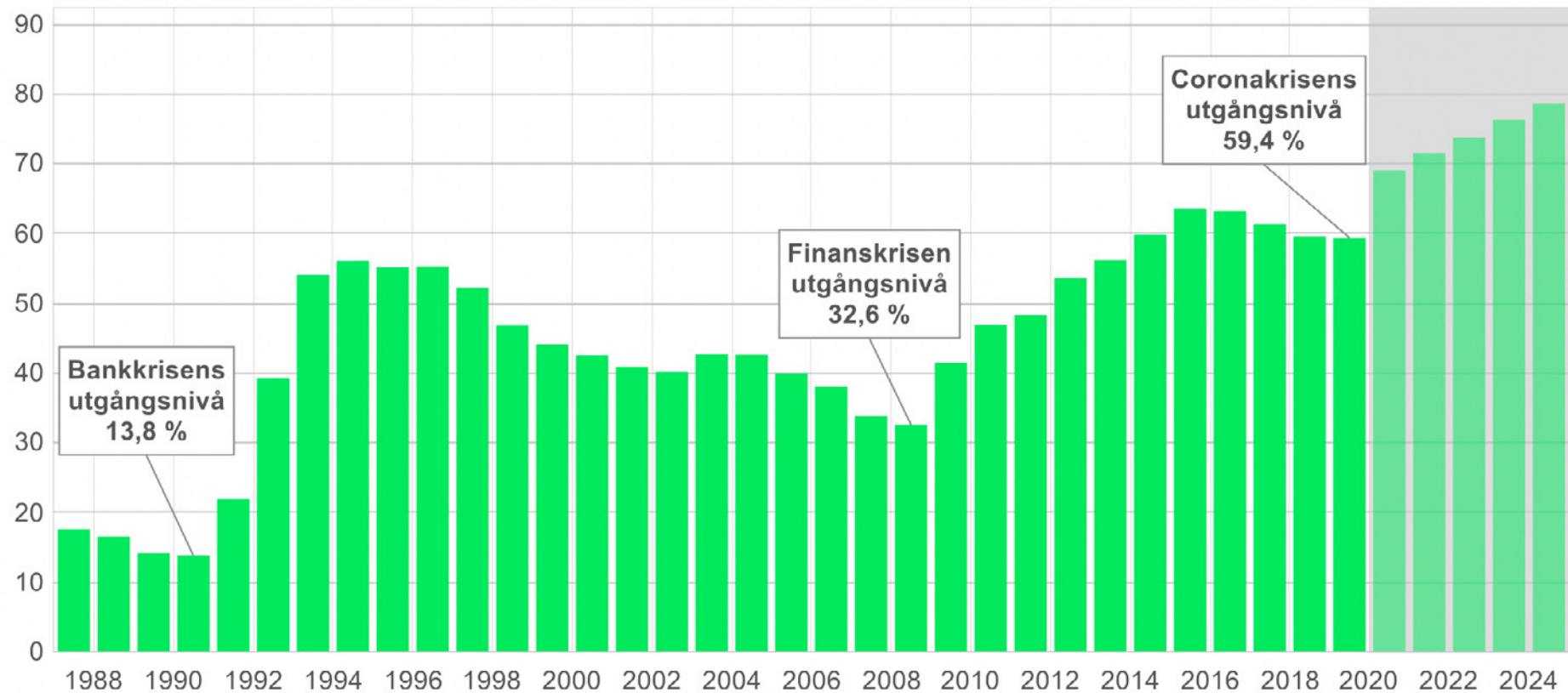
Under coronakrisen ökar skuldsättningen inom Finlands offentliga ekonomi till en början kraftigt till följd av stora underskott och den samtida nedgången i ekonomin. Tillväxten i skuldsättningsgraden förväntas bli långsammare senare när ekonomin börjar växa. Enligt de prognoser som en arbetsgrupp under ledning av professor Vesa Vihriälä kommit fram med, skulle de offentliga skulderna stabiliseras i slutet av decenniet, det vill säga på mindre än tio år som bäst. Prognosen förutsätter emellertid betydande anpassningar till den offentliga ekonomin. Utan anpassningsåtgärder kommer skuldsättningen att fortsätta att växa fram till 2030-talet, vilket är betydligt längre än i tidigare kriser.

Anmärkningsvärt är att skulden och skuldsättningen efter de tidigare kriserna aldrig har hunnit återgå till rådande nivåerna före kriserna. Vid inledningen av 1990-talets kris uppgick den offentliga sektorns skuldsättning i ljuset av nuvarande siffror till närmast obefintliga 13,8 procent. När finanskrisen började år 2008 var skuldsättningsgraden högre, men fortfarande mycket måttlig och uppgick till 32,6 procent. När coronakrisen bröt ut var den offentliga sektorns skuldsättning redan 59,4 procent, vilken var ännu under genomsnittet på euroområdet. Mellan kriserna har skuldsättningen minskat, men den hann aldrig helt återgå till utgångsnivån.

Under 2016–2019 minskade skuldsättningen i genomsnitt med en procentenhet per år. Om man antar att skuldkvoten förblir 90% fram till år 2030 och sedan minskar med uppskattningsvis en procentenhet per år, kommer den offentliga ekonomin att uppnå samma skuldnivå som före krisen först år 2060. Målet skulle knappast nås någonsin. Det är mer troligt att det under den här perioden inträffar konjunktur nedgångar som får skuldsättningen att växa.

Offentliga sektorns skuldsättning i Finland

Offentliga skuldens förhållande till bruttonationalprodukten, procent

Källa: Aktia, Macrobond, Finansministeriet och Statistics Finland.

Den ekonomiska tillväxten löser inte skuldproblemet

Den största faktorn som förklarar minskningen i skuldsättningsgraden efter de tidigare kriserna i Finland är ekonomins tillväxt. Särskilt efter recessionen på 1990-talet ökade bruttonationalprodukten snabbt. Det är viktigt att uppmärksamma att skuldens förhållande till bruttonationalprodukten kan minska, även om kommunerna och staten tar nytt lån, förutsatt att bruttonationalprodukten ökar snabbare än den totala skulden. Den absoluta tillväxten av den offentliga skulden innebär alltså inte automatiskt att den offentliga ekonomins balans skulle försvagas. Finlands ekonomi beräknas växa svagt i framtiden, vilket betyder att tillväxten inte kommer att vara till lika stor hjälp att dra upp skuldnivån som under tidigare årtionden.

På grund av svaga förväntningar på ekonomisk tillväxt riskerar balanseringssåtgärdernas huvudfokus att rikta sig mot nedskärningar och skattehöjningar. Rapporten från Vihriälä-arbetsgruppen förutspår att skulden i förhållande till bruttonationalprodukten kommer att stabiliseras runt 90 procent före slutet av årtiondet, om den offentliga ekonomin balanseras med uppskattningsvis 3-4% av BNP. Behovet motsvarar ca 7,2-9,6 miljarder euro av bruttonationalprodukten år 2019. Den konkreta storleksklassen på balanseringssåtgärderna fås genom att jämföra dem med att hushållen betalade uppskattningsvis 19,4 miljarder euro i kommunalskatt år 2019. Justeringen på mer än nio miljarder motsvarar hälften av de årliga kommunala skatteintäkterna.

Det är av största vikt att få ökningen av skuldsättningen att stanna och i stället vända kurvan neråt. En hög skuldbörda försvagar den offentliga sektorns förmåga att stödja ekonomin i kriser. Under både finanskrisen 2008 och coronakrisen har den offentliga sektorn haft möjlighet att stödja hushåll och företag och på så sätt förmildra de ekonomiska följderna av kriserna. Dessa understöd har varit möjliga tack vare en stark offentlig ekonomi. Dessutom är det ytterst viktigt att upprätthålla utländska investerares tillit på att kommuner och staten har en förmåga att svara för sina skulder. Till exempel sålde staten i februari i år obligationer till ett värde på 3 miljarder euro. Endast 11 procent av skuldkapitalet kom från finländska investerare och resten från utländska investerare.

I riksdagsvalet 2023 kommer man knappast att hålla tal om extra budgetmedel

Följande riksdagsval i Finland ordnas på våren 2023. Alla partier kommer då att vara tvungna att ta ställning till den offentliga ekonomins stabiliseringsbehov och -metoder. Traditionellt vill man i valtider inte presentera konkreta nedskärningar av rädsla för att tappa väljare. Väljarna erbjuds emellertid i huvudsak endast smärtsamma alternativ och många svåra beslut. Den åldrande befolkningen medför en tilläggsutmaning för stabiliseringsarbetet och orsakar en kostnadshöjande press för den offentliga sektorn.

Anpassningsbeslut skulle underlättas om samtliga partier tillsammans kunde komma överens om ett sparprogram som sträcker sig över valperioderna. På så sätt kunde besluten fattas långsiktigt och valkampanjerna för de kommande riksdagsvalen skulle inte äventyra anpassningsprogrammet.

Då man bedömer behovet av att balansera den offentliga ekonomin är det värt att tänka på hur Finland skulle se ut om kommunerna och staten inte hade haft möjlighet att stödja ekonomin med miljarder och miljarder euro igen. Kunde vi ha finansierat de ökade kostnaderna för sjukvården, stöttat de arbetslösa eller gett krisunderstöd till företag som hotas av konkurs? Knappast.

Lasse Corin

lasse.corin@aktia.fi

Twitter: @lassecorin

